

Зборник радова
са IX научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 8. 4. 2017. године на
Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година IX / књига 1

Крагујевац 2018.

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са IX научног скупа младих филолога Србије, одржаног
8. априла 2017. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
Година IX / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Уређивачки одбор

Проф. др Милош Ковачевић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Драган Бошковић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Владимир Поломац, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Никола Бубања, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Доц. др Јелена Петковић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Доц. др Биљана Влашковић Илић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Анђелка Пејовић, *Филолошки факултет, Београд*
Проф. др Ала Татаренко, *Филолошки факултет Универзитета „Иван Франко“, Лавов, Украјина*
Проф. др Миланка Бабић, *Филозофски факултет, Универзитет у Источном Сарајеву, Босна и
Херцеговина*
Проф. др Михај Радан, *Факултет за историју, филологију и теологију, Темнивар, Румунија*
Проф. др Димка Савова, *Факултет за словенску филологију, Софија, Бугарска*
Проф. др Душан Маринковић, *Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу, Хрватска*
Проф. др Персида Лазаревић ди Ђакомо, *Универзитет „Г. д Анунцио“, Пескара, Италија*

Одговорни уредник

Проф. др Милош Ковачевић

Рецензенти

Проф. др Милош Ковачевић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Никола Рамић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Мирјана Мишковић Луковић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Саша Модери, *Филолошки факултет, Београд*
Проф. др Сања Ђуровић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Тијана Ашић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Владимир Поломац, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Проф. др Ана С. Јовановић, *Филолошки факултет, Београд*
Проф. др Данијела Васић, *Филолошки факултет, Београд*
Доц. др Јелена Петковић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Доц. др Милка Николић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Доц. др Бојана Вељовић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Доц. др Славко Станојичић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Доц. др Ивана Палибрк, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*
Доц. др Дејан Каравесовић, *Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац*

Зборник радова са IX научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 8. априла 2017. године
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година IX / Књ. 1

О ДВЕ КЊИГЕ ЗБОРНИКА СА ДЕВЕТОГ НАУЧНОГ СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ

На Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу одржан је 8. априла 2017. године Девети научни скуп младих филолога Србије. Тако смо дошли на врата десетогодишњици, када ћемо с правом моћи рећи да је постао традиционалан, са сталном, непромењеном темом: *Савремена проучавања језика и књижевности*. Још нешто повезује свих тих девет година скупа, а то је да од првога па до овога деветога научног скупа младих филолога на њему не учествују само млади филолози из Србије, мада их је из Србије највише, и то како са Института за српски језик САНУ тако и са готово свих државних и приватних факултета у Србији. На сваком од одржаних скупова, па и овом деветом, осим младих филолога из Србије и Републике Српске учешће узму и млади филолози из других европских земаља. На овом деветом научном скупу младих филолога било је учесника из Аустрије, Грчке, Италије и Пољске, што је најбољи показатељ колико овај скуп обједињује славистичко-србистичка истраживања младих из различитих европских земаља. На деветом скупу младих филолога с рефератима су учествовала 123 млада филолога, од чега 49 с лингвистичким темама, а 74 с темама из књижевности. Скуп је традиционално радио у језичким и књижевним секцијама, с тим да је на овоме скупу језичких секција било пет, а књижевних чак седам, у просеку са десет референата.

Велики број учесника и ове године захтева да се реферати штампају у два тематски спецификована зборника: у првоме су окупљени реферати који припадају области савременог проучавања језика, док се у другоме штампају на скупу презентовани радови што припадају области савременог проучавања књижевности. Будући да се сваки рад уврштен у зборник рецензира, нормално је да сви на скупу поднесени реферати нису добили „зелено светло“ за објављивање. То је, међутим, и онима чији су реферати уврштени и онима чији реферати нису задовољили критеријуме рецензента подстрек да на наредним скуповима буду бољи: првима да се одмере у односу на резултате постигнуте у претходној години, другима да завреде да им радови буду и штампани.

Пошто је општа тема скупа доста широка, готово да нема ниједне лингвистичке или књижевне области којој није посвећен неки од радова у зборнику. И не само што радови покривају све области лингвистичке и књижевне науке, него они показују методолошко богатство у анализи различитих тема. Свако ко се буде користио зборницима са скупа, лако ће уочити велики број традиционалних и модерних методолошких приступа у различитим језичким и књижевним (под)дисциплинама који су примењени у радовима у обема свескама овога зборника. Радује нас да радови младих филолога што их доносе две свеске зборника са Деветога научног скупа показују да младалачка жеља за науком и њеним изазовима представља добар мотив за научно усавршавање и напредак. Томе је најбољи показатељ списак учесника са првих неколико научних састанака младих филолога: данас је већина њих већ докторирала, и са рефератима учествује на најзначајнијим националним и међународним скуповима, сигурно се стално подсећајући научних почетака на скупу младих филолога. Исто желимо и учесницима Деветога научног скупа, очекујући их на овогодишњем јубиларном – ДЕСЕТОМ.

О ЈЕЗИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА ДЕВЕТОГ НАУЧНОГ СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ

У првој књизи зборника са Деветог научног скупа младих филолога Србије, одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 8. априла 2017. године, а чија је традиционална тема *Савремена проучавања језика и књижевности* – штампани су само реферати који припадају језичкој тематици скупа. И то не сви реферати који су поднесени на скупу, него само они који су позитивно рецензирани: њих је у овој књизи зборника 24, будући да сви референти и нису послали радове за објављивање, нити су сви за зборник пристигли радови прошли процедуру позитивног рецензирања. Та двадесет и четири лингвистичка прилога разврстана су у зборнику према тематици у следећих пет поглавља: I) *Историјскојезичка и дијалектолошка проучавања* (три рада), II) *Морфолошка, морфосинтаксичка и лексиколошка проучавања* (шест радова), III) *Стилистичка проучавања* (три рада), IV) *Примењенолингвистичка проучавања* (осам радова), V) *Анализа дискурса и транслатологија* (четири рада).

Радови у зборнику, како се из њихове условне дисциплинарне класификације види, укључују системсколингвистичка и интердисциплинарна поља истраживања, на корпусу различитих појединачних језика или контрастивно, са дијахроничким и/или синхроничким приступом. Сама та чињеница условила је примену различитих методолошких поступака и чистолингвистичких или „комбинованих” метода истраживања. Радови што чине овај зборник показују да је он сродан зборницима са претходних скупова пре свега по томе што ти радови репрезентују већину системсколингвистичких и интердисциплинарно лингвистичких области, али и по томе што су у њима примењени и модерни методолошки лингвистички приступи у анализи изабраних предмета истраживања. Посматрани из тог угла, радови штампани у овом зборнику представљају врло вредне лингвистичке прилоге, и значајне доприносе научним (под)дисциплина којима припадају.

Зато ће овај зборник бити од користи не само младим него свим филолозима, јер радови што их зборник доноси представљају значајан помак у разрешењу или тек постављених или често постављаних језичких питања. Из тих разлога лингвистички зборник са овог Деветог научног скупа младих филолога – не само са задовољством него и са поносом учесника и организатора – предајемо јавности, прикључујући га зборницима са претходних научних скупова младих лингвиста на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, а истовремено најављујући следећи јубиларни ДЕСЕТИ научни сусрет младих филолога Србије.

Крагујевац, 22. 2. 2018.

Проф. др Милош Ковачевић

САДРЖАЈ

О ДВЕ КЊИГЕ ЗБОРНИКА СА ДЕВЕТОГ НАУЧНОГ
СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 5

О ЈЕЗИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА ДЕВЕТОГ НАУЧНОГ
СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 7

I ИСТОРИЈСКОЈЕЗИЧКА И ДИЈАЛЕКТОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

Бојана Токић

ПОКУШАЈ СТАНДАРДИЗАЦИЈЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА СРЕДИНОМ
XIX ВЕКА: ЈЕЗИКОСЛОВНА ДЕЛАТНОСТ ПЕТРА МАТИЋА / 15

Александра Цолић Јовановић

УПОТРЕБА ПРЕТЕРИТАЛНИХ ГЛАГОЛСКИХ
ВРЕМЕНА У ВЕНЦЛОВИЋЕВОМ ПРОЛОШКОМ
ЖИТИЈУ СВЕТОГ МАКСИМА / 29

Стефан Милосављевић

ОСОБИНЕ КЛИТИЧКОГ УДВАЈАЊА У ГОВОРУ ЈАБЛАНИЧКОГ КРАЈА / 41

II МОРФОЛОШКА, МОРФОСИНТАКСИЧКА И ЛЕКСИКОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

Милица Божић

СТАТУС МНОЖИНСКИХ ОБЛИКА ИМЕНИЦЕ ДУГМЕ
У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 57

Ђорђе Јанковић

МОРФОСИНТАКТИЧКЕ ОДЛИКЕ РЕЦИПРОЧНЕ
ЗАМЕНИЧКЕ КОНСТРУКЦИЈЕ ЈЕДАН ДРУГОГ / 69

Горица Томић, Милица Бајић

МЕХАНИЗМИ ТВОРБЕ ЕНГЛЕСКИХ СЛИВЕНИЦА
КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА ИЗЛАЗАК ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ
ИЗ ЕУ И ПРЕДСЕДНИЧКЕ ИЗБОРЕ У САД / 83

Александра Јовановић

СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА ЗООЛЕКСЕМА У РОМАНУ
СЕОБЕ МИЛОША ЦРЊАНСКОГ / 95

Јелена Радовановић

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА ФРАЗЕОЛОГИЗАМА С КОМПОНЕНТАМА
ПАС И МАЧКА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 107

Савја Коларевић

АНАЛИЗА ВЕРБАЛНИХ АСОЦИЈАЦИЈА ЛЕКСЕМА ЛЕП И РУЖАН
У СРПСКОМ И ЊИХОВИХ ЕКВИВАЛЕНТА У РУСКОМ ЈЕЗИКУ / 121

III СТИЛИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Јанко Ивановић

РЕЧЦЕ КАО ТЕКСТУАЛНИ КОНЕКТОРИ У НАУЧНОМ СТИЛУ / 131

Ивана Јовановић

О ВРСТАМА И ОБЛИЦИМА ЦИТИРАЊА У НАУЧНИМ
ФИЛОЛОШКИМ ТЕКСТОВИМА / 145

Ана Вучићевић

ЈЕЗИЧКИ ИДЕНТИТЕТ ЛИКОВА У РОМАНУ ХАРПЕР ЛИ
УБИТИ ПТИЦУ РУГАЛИЦУ / 157

IV ПРИМЕЊЕНОЛИНГВИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Билана Николић

УСВАЈАЊЕ ПРЕЗЕНТА, ПЕРФЕКТА И ФУТУРА I НА ПОЧЕТНОМ
НИВОУ УЧЕЊА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 171

Оља Перичић Арсић

МОГУЋНОСТ ПРИМЕНЕ КОРПУСА У НАСТАВИ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ / 187

Ана Мијајловић

СПЕЦИФИЧНОСТИ ОНЛАЈН НАСТАВЕ СРПСКОГ
ЈЕЗИКА У ИНОСТРАНСТВУ / 201

Ксенија Малићез

ВЕШТИНА РАЗУМЕВАЊА ГОВОРА НА СТРАНОМ ЈЕЗИКУ НА
АКАДЕМСКОМ НИВОУ – ПРИМЕНА СТРАТЕГИЈА / 215

Тамара Стефановић, Ана Кажанеџра Величковић, Вања Вукчевић

САВРЕМЕНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ У ВЕЗИ СА БИЛИНГВИЗМОМ / 227

Слађана Станојевић

СТРАТЕГИЈЕ УЧЕЊА ЛЕКСИКЕ: ОБРАСЦИ УПОТРЕБЕ
И СТАВОВИ УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА / 239

Марко Божовић

УТИЦАЈ ЈАПАНСКОГ СТРИПА (МАНГА) НА ПРАВИЛНУ
УПОТРЕБУ ЛИЧНИХ ЗАМЕНИЦА И ОСЛОВЉАВАЊА КОД
СТУДЕНАТА ЈАПАНСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ / 253

Јацек Куцера

О ПОЉСКИМ И СРПСКИМ ЕМОТИВНИМ ИЗРАЗИМА
ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ АКУСТИЧКЕ ФОНЕТИКЕ / 265

V АНАЛИЗА ДИСКУРСА И ТРАНСЛАТОЛОГИЈА

Тимеа Тош

МАНИПУЛАЦИЈЕ ЈЕЗИКОМ И АНАЛИЗА ПРЕДИКАТА У ВУЧИЋЕВОЈ
ЗАВРШНОЈ КОНВЕНЦИЈИ ПРЕДИЗБОРНЕ КАМПАЊЕ 2014. ГОДИНЕ / 273

Сања Маркељић

ПОЈАМ И ПРОБЛЕМАТИКА МАШИНСКОГ ПРЕВОЂЕЊА / 285

Оливера Бојовић

ПРОБЛЕМАТИКА ПРЕВОЂЕЊА ЕКСПЛИЦИТНИХ РЕЛАТИВНИХ
РЕЧЕНИЦА УВЕДЕНИХ РЕЛАТИВНОМ ЗАМЕНИЦОМ
СНЕ СА ИТАЛИЈАНСКОГ НА СРПСКИ ЈЕЗИК / 295

Драгана Вучковић

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА СТИЛСКЕ ФИГУРЕ ПОРЕЂЕЊЕ У
МОНТЕСКИЈЕВОМ ДЕЛУ *LETTRES PERSANES* НА ФРАНЦУСКОМ ЈЕЗИКУ
И ПРЕВОДУ ДЕЛА НА СРПСКИ ЈЕЗИК – ПЕРСИЈСКА ПИСМА / 305

**II МОРФОЛОШКА,
МОРФОСИНТАКСИЧКА И
ЛЕКСИКОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА**

СТАТУС МНОЖИНСКИХ ОБЛИКА ИМЕНИЦЕ ДУГМЕ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У овом раду посматрају се статус и употреба системског облика и суплетивних множинских облика именице *дугме*. Предмет рада су облици *дугмѐша/дугмаџ/дугмићи*, а основни задатак је да се увиди да ли се ови облици употребљавају једнако фреквентно, затим да ли се диференцирају, и, ако је одговор позитиван, да се уочи на који начин. Полазна премиса за утврђивање статуса посматраних форми у употреби и њихов међусобни однос јесте семантички критеријум (сва три облика имају значење множине), а који смо упоредили са резултатима подробнијег истраживања: прикупивши **системске податке** (преглед речника, граматика и студија посвећених питању суплетивизма множинских облика), испитивањем **аналитичког корпуса**, као и прикупљањем **резултата анкете**. Испитујући употребу датих облика у различитим контекстима, примећено је колебање у избору одређене форме.

Кључне речи: суплетивизам, „дугме”, допунска множина, корпусно истраживање

1. Уводне напомене

1.1. Поједине именице у српском језику осим системских облика развијају и суплетивне форме са значењем множине. Напореда постојање двају, или више, облика са значењем множине доводи до конкуренције тих облика у употреби. Такве су неке именице средњег рода, на пример: *дрво: дрвѐша, дрвѐће* (супл.); *буре: бурѐша, бурад* (и *бурићи*) (супл.); *уже: ужѐша, ужад* (супл.).

1.2. Предмет овога рада јесу именице *дугмѐша*², *дугмаџ*, *дугмићи*, које представљају облике множине именице *дугме*, именице средњег рода са проширењем основе са значењем предмета. Наш основни циљ јесте да испитамо статус суплетивних облика у односу на системски облик множине у језичком узусу.³

1.3. Најпре ћемо навести преглед историје питања у којем ћемо се осврнути на важне граматике и речнике савременог српског језика и на радове посвећене питању множине именица средњег рода са проширењем основе. Полазна премиса за утврђивање статуса посматраних форми у употреби и њихов међусобни однос јесте семантички критеријум (сва три облика имају значење множине), а који смо упоредили са резултатима подробнијег истраживања: преглед речника и граматика, као и испитивање *Елекџронског корпуса* Математичког факултета у Београду. Напослетку смо овим подацима придружили и резултате анкете спроведене фебруара и маја 2016. године међу ученицима Филолошке гимназије

1 milica.bozic91@gmail.com

2 Акцент бележимо у номинативу (множ.) и генитиву (множ.) да бисмо множински облик разликовали од једнинског пошто су у питању хомографи (ген. јд. *дугмѐша*; ген. множ. *дугмѐша*; ном.=акуз.=вок. множ. *дугмѐша*). Промену, и акценат, наводимо према именици *кубе* (Клајн и Пипер 2014: 80; уп. Станојчић и Поповић 2011: 87).

3 Истраживање је спроведено академске 2015/2016. године у оквиру предмета *Врсте речи и флективна морфологија* на докторским студијама на Филолошком факултету Универзитета у Београду код предметног професора доц. др Весне Ломпар.

у Београду, као и резултате испитивања групе говорника различитог узраста чији је матерњи језик српски, спроведеног у августу 2016. На основу приложених резултата покушали смо да добијемо јаснију слику о употреби облика *дугмеџа/дугмаг/дугмеџи*, што нам је био показатељ могућег даљег развоја посматраног дела именичке парадигме.

2. Разматрања у вези са множинским облицима именице *дугме*

О питању двојакних множинских облика писано је још у 19. веку, од радова Вука Стефановића Караџића и других истакнутих лингвиста до данашњих дана. Примећено је да именице средњег рода са значењем предмета које проширују основу (уз напомену да су страног порекла) имају множину са променом средњег рода (*дугме* : *дугмеџа*) и у облику збирне именице на *-ад*, која је женског рода (*буре*: *бурад*) (Караџић 1828: 84).

У *Српској граматици* Стојан Новаковић, говорећи о својој петој именичкој врсти (не помиње експлицитно *дугме*, али издваја именице *уже*, *шане*), уочава да наведени тип именица може имати промену и по другом обрасцу (ном. множ. *ужа*) (Новаковић 1902: 172). У вези са наставком *-ад* каже да су њиме изведене именице које значе млада бића, животиње, а ређе ствари, и то од основа којима се једнина образује наставком *-еџ-* (1902: 99).

Томислав Маретић у *Граматици и стилистици хрватскога или српскога језика*, пишући о именицама средњег рода „које расту” тј. проширују своју основу, примећује да међу њима има мало именица које имају множину по својој промени (*дрвџа*, *пучџа*, *ужџа*, *ћевџа*) и да се *права* множина надокнађује на различите начине: *шлеоци*, *шелаг од шеле*; *јаџњци*, *јаџњаг од јаџње*; *бурад од буре* (Маретић 1899: 160). Из наведеног закључујемо да је допунска множина именица посматраног типа именица само у облику збирне именице на *-ад*.⁴

И у граматицама из друге половине 20. века упућује се на двојство множинских облика: „*кубе*, *дугме*, *уже*, *буре* и сличне именице које означавају неки предмет – иако се и код неких од њих за множину употребљавају збирне именице: *дугмаг*, *бурад* ... имају правилну множину по II врсти: *кубеџа*, *дугмеџа*, *ужеџа* итд.” (Стевановић 1981: 228).⁵ Говорећи о збирном значењу именица на *-ад* констатује се да: „збир ствари значе и: *ужаг*, *ћеваг*, *бурад*, *шанаг* и друге овакве именице, које су изведене од именица средњег рода на *-е/-еџа* и које, поред збира [...] значе и множину тих ствари” (1981: 458). Из наведеног цитата закључујемо да поред колективног значења (збир, скуп) збирне именице имају и чисто значење множине.

Указаћемо и на студију посвећену проучавању дијакроног пресека. У њој налазимо следећи занимљив податак у вези са облицима множине који постоје напоредо. Наиме, уочено да се системска множина није одржала у употреби код већине именица средњег рода са проширењем основе и да су чешћи облици суплетивне множине, збирне именице на *-ад*: „Мало је именица *-џ-* основа које

4 У *Творби рјечи* С. Бабић наводи неколико именица на *-ад*, између осталих и *дугмаг*, али напомиње да се суфикс *-ад* ретко користи за именице са значењем ствари (Бабић 2002: 347).

5 Уочено је да именице средњег рода са двосложном основном множином граде суфиксом *-ић(и)*, са променом мушког рода, односно наставком *-ад* са парадигмом женског рода пример (*жаребе*: *жаребаг/жаребићи*), да се такво двојство у облицима суплетивне множине односи пре свега на именице средњег рода са значењем младих живих бића, а не и предмета (Станојчић и Поповић 2011: 88).

означавају предмете и имају своју множину, поред суплетивне (*дуџмеџа* поред *дуџмаџ*, *буреџа* поред *бураџ* и *буриџи...*)” (Стакић 1984: 309). Из приложеног цитата примећујемо и да се за именицу *дуџме* везује суплетивни облик у виду збирне именице, а за именицу истог типа *буре* препознаје се двојство суплетивних облика, и збирна именица на *-аџ* и форма на *-иџи*.

Први пут се облик *дуџмиџи* као множински облик именице *дуџме* експлицитно наводи у студији о творби речи И. Клајна: „Од именица средњег рода уобичајено је плурално *-иџи*, као замена за праву множину”, уз напомену да се то пре свега односи на младе од животиња, неке деминутиве на *-че* и на „понеку именицу средњег рода на *-е*: *дуџмиџи*, *буриџи*” (Клајн 2003: 84).⁶

У српској лексикографској пракси уз именичке одреднице уобичајено је навођење граматичке категорије рода, као и неких морфолошких одлика (падеж и број). У другом издању Вуковог *Српског рјечника* (1852), на пример, постоји одредница *дуџме*, наставак за генитив, ознака рода (n) и, по правилу, превод на немачки и латински језик, а облик за множину се не наводи. У шестотомном *Речнику српскохрватскога књижевног језика* (РМС) уз одредницу *дуџме* наводи се системска множина (*дуџмеџа*), а као засебна лексема извојена је одредница *дуџмаџ* (: зб. им. од *дуџме*). У *Речнику српскога језика* (РСЈ) под одредницом *дуџме* наведени су, по правилу, и системски облик (*дуџмеџа*) и суплетивна множина, збирна именица (*дуџмаџ*).⁷

У граматицама савременог српског језика примећено је да именице средњег рода са основом на гласник множину граде творбеним средствима, односно тзв. граматичким суфиксима (Клајн 2003: 3). За именице средњег рода које проширују основу, суплетивна множина гради се суфиксима *-аџ* и *-иџи* и ти облици могу постојати напоредо са системским. У вези са именицом *дуџме*, каже се да поред системског има и суплетивни облик у виду збирне именице на *-аџ*, и при том се предност не даје ни једном од два постојећа облика. Облик *дуџмиџи* поменут је у једној студији о творби речи, док граматике и речници не бележе ту форму (као суплетивну за *дуџме*).

3. Суплетивизам множинских облика

Предмет нашег рада су облици *дуџмеџа/дуџмаџ/дуџмиџи*. У овом одељку стављамо у фокус појаву суплетивизма код посматраних именица и осврћујемо се на морфолошки аспект испитујући њихову деklinацију.

3.1. Суплетивизам се у *Речнику српскога језика* дефинише као: „претежна или потпуна гласовна неподударност корена или граматичке основе у различитим облицима значењски и системски исте речи у парадигми”. Прецизније дефинисање појаве суплетивизма проналазимо у енциклопедијском лексикону *Мозаик знања: Српскохрватски језик*, под одредницом **допунска множина**, која је дефинисана као: „облици множине који се не изводе од јединске основе додавањем наставака за множину одговарајуће врсте именица” (Мозаик 1972: 75). Такође се препознаје појам делимичне допунске множине, поред потпуне, а који

6 Примећена је и диференцираност у употреби суфикса *-иџ(у)/-аџ*: у вези са суфиксом *-че* уочава се да деминутиви изведени тим суфиксом у множини имају завршетке *-чаџ* или *-чиџи* за жива бића, и углавном *-чиџи* за неживе појмове (Клајн 2003: 164).

7 У напоменама уредника (РСЈ 2011) М. Николић издваја лексикографско решење да се збирне именице пишу уз именице од којих су изведене, истичући да су то засебне лексеме, да се, дакле, не сматрају облицима лексема са којима имају творбену везу.

значи да „множински облици имају корен или основни део речи једнак са тим делом једнинског облика” (1972: 75). Суплетивном множином се, дакле, сматра облик који није исте врсте именица (са множинским наставцима друге врсте), а делимична допунска множина подразумева јасну творбену и семантичку везу суплетивних облика са једнинским.

3.2. По другој именичкој врсти⁸ мењају се именице средњег рода са завршетком на *-e*, а које своју основу проширују сугласником *-ић-*. На такву основу (*дуџмећ-*) додају се множински падежни наставци именица средњег рода и облик *дуџмећиа* представља, дакле, системски облик. *Дуџмад* и *дуџмићи* представљају делимичну допунску множину због прозирног творбеног механизма преко коренског дела *дуџм-*.

Облик *дуџмићи* представља системску множину деминутивног деривата: *дуџмић*. Наиме, већ је уочено да многе именице средњег рода са проширењем основе (*јаре: јарући*) граде множину плуралним *-ићи* (Стевановић 1981; Станојчић и Поповић 2011; Клајн 2003. и др.), а аналогично према именицама наведеног типа постојећа форма *дуџмић* губи деминутивно значење, и везује се за значење множине основног облика. Посматран са значењем множине основне именице *дуџме*, има вредност суплетивне множине, јер је мушког рода и мења се по првој именичкој врсти.

3.3. Збирна именица *дуџмад* има промену по четвртој именичкој врсти. У питању је облик женског рода, а за именице средњег рода има значење множине и, по правилу, има само облике јединице. Ипак, због множинског значења у литератури се упућује на постојање множинских облика на *-има* у падежима: датив/инструментал/локатив.⁹ За разлику од форме *дуџмади*, са којом придеви и глаголи конгруирају у женском роду јединице, облик *дуџмадима* омогућава да се граматики изрази множинско значење, јер ће и конгруенција бити у плуралу. Илустроваћемо такав однос облика *дуџмади: дуџмадима* у инструменталу, на примеру двеју реченица у сличној синтагми: *Носила је једну од најлепших кућних хаљина, с плавим пругама и великом белом дуџмади (Мачка и миш, Џ. Патерсон); Полугодиски каиућ од дебеле чоје са великим рожнајим дуџмадима (Кроз књиге и књижевност, Б. Босић)*. Управо због множинског значења које збирне именице имају, а не колективног, у пракси се оне могу сретати као избројиве, употребљене уз основне бројеве:¹⁰ ... *када су се докопали бирачке машине морали су да припису двадесет комјунитерских дуџмади (Полишика); ... да обучем фину одору од Гамирелиса с тридесет девет дуџмади (Дневник Бриџит Џоунс, Х. Филдинг)*.

Ради прегледности, у табели наводимо деклинацију именица уз ознаку рода и припадности деклинационој врсти.

8 У раду се именичке врсте наводе према подели на четири врсте промена именица коју је утврдио М. Стевановић (Стевановић 1981: 189–247).

9 Још је у *Српској граматици* примећено да: „збирне именице образоване наставком *-ад* покрај свију правилних облика јединице, имају још и шести и седми падеж множине *[-има]*” (Новаковић 1902: 168). У граматици М. Стевановића налазимо напомену: „У дативу, инструменталу и локативу именице на *-ад* употребљавају се и у облику на *-има*, тј. у облику множине; са [обликом на *-и*] су подједнако обични примери” (Стевановић 1981: 184). У вези са суфиксом *-ад* у студији о творби речи стоји следеће: „...Многе именице данас не могу да граде множину друкчије до помоћу овог суфикса *[-ад]* [...] из тога произлази привидна аномалија [...] да је у дативу, инструменталу множински наставак *-има* или *-ма* [...] уобичајен бар колико и једнински *-и*” (Клајн 2003: 16).

10 Наиме, збирне именице се сматрају неизбројивим (Станојчић и Поповић 2011: 81), мада се уз збирне именице које означавају бића употребљавају збирни бројеви (2011: 107).

Табела 1. Деклинација именица (облици множине)

II врста (ср. р.)	IV врста (ж. р.)	I врста (м. р.)
дугмет-а (номинатив=акузатив= вокатив)	дугмад (номинатив=акузатив= вокатив)	дугмић-и (номинатив= вокатив)
дугмет-а (генитив)	дугмад-и/дугмад-има (датив=инстр.=локатив)	дугмић-а (генитив)
дугметима (датив=инстр.=локатив)		дугмић-има (датив=инстр.=локатив)
		дугмић-е (акузатив)

4. Статус множинских облика именице *дугме* према аналитичком корпусу

Из претходних одељака може се видети да је о суплетивним множинским облицима именица средњег рода са проширењем основе писано доста. Наша тежња није да дамо ново тумачење појаве суплетивизма већ да прикажемо преглед савременог стања у језику, а које се тиче употребе и нормативног статуса посматраних облика. Полазна премиса јесте семантичка једнакост међу посматраним облицима која постоји и у нашем језичком осећању. Чини се да у савременом језику међу облицима *дугмета/дугмад/дугмићи* влада конкуренција, да се употребљавају равноправно, што проистиче из њихове конкурентности на плану значења, сви облици имају значење множине. Након напомена о морфолошким карактеристикама посматраних облика преостаје нам да истражимо аналитички корпус. Да би се утврдило чињенично стање у вези са статусом посматраних облика, испитаћемо језички материјал текстовном, а потом и анкетном методом.

4.1. Наше истраживање започето је претрагом *Електронског корпуса савременог српског језика* Математичког факултета Универзитета у Београду. Претрага је извршена августа 2016. године. Захтеви су били следећи: 1) желели смо да имамо увид у све примере у којима се посматрани облици јављају (најпре у номинативу множине); 2) а затим и преглед броја примера у којима се *дугмета/дугмад/дугмићи* јављају у осталим падежима своје парадигме. Неке примере смо одбацивали најпре због хомографије (према једнинском облику). Такође, понављања примера истог текста одмах смо одбацили. Пошто *Електронски корпус* нуди и грађу из новина и часописа, сусрели смо се и са понављањима тражене лексеме у оквиру једног текста, што се могло установити према датуму објаве периодике. А затим смо се нашли пред другим проблемима: понављања у оквиру једне синтагме у истом делу једног аутора, као и у различитим делима а од истог аутора. Такве контексте смо прегледали и одбацивали смо примере који се понављају према наведеним критеријумима у свим претрагама.

На основу претраге грађа ће најпре бити класификована према контексту (примарном или секундарном значењу), а затим и падежу, ради боље прегледности корпуса и његовог детаљнијег представљања.

Уз ексцерпирание примере наводићемо и извор који нуди информацију о регистру употребе.¹¹ Износимо резултате.

¹¹ Извори, у којима се тражене лексеме јављају (белетристика или новине и часописи), представљају сферу употребе (књижевноуметнички или новинарски стил), а заступљеност у новинарском стилу показатељ је шире и масовније употребе лексеме у одређеном контексту.

4.2. Први унети захтев био је *дугметџа* (номинатив=генитив=акузатив=вокатив), а резултат следећи: 41 пример.¹² Почетни резултат је био 192, али бројни примери нису одговарали упиту због хомографије и понављања. Да бисмо имали увид у целу парадигму испитали смо облик *дугметџима* (датив=инструментал=локатив). Број јављања био је 22 примера.

Претрага облика *дугметџа/дугметџима* показала је да је већина контекста била је у вези са примарним значењем:¹³ дугме као *предмет* који служи за *закопчавање одеће* и издвајамо неке репрезентативне примере:

(номинатив) *Дугметџа* би му се, пред параду, зачудо, откидала, увек понова... (Друга књига Сеоба, М. Црњански); Тамноплава кабаница је била широко раскопчана на грудима, да се виђе позлаћена *дугметџа*, сребрне вез и одлија (Травничка хроника, И. Андрић); (генитив) Прљави прстији деда Саишке... претрчаше по дугачком реду крућних *дугметџа* (Тихи Дон, М. Шолохов); (акузатив) Бројао је *дугметџа* на масној блузи и хтео рећи не (Крила, Станислав Краков); Био сам занути када ми је његова сујруга, после Тејлорове смрти, послала *дугметџа* за кошуљу која су му припадала јер је знала колико смо били блиски. (Политикин Културни додатак); (паукал) Мениџ Голдман је носио свећлоплаву спортиску кошуљу с три откопчана *дугметџа* (Мачка и миш, Ц. Патерсон). (инструментал) Рукави му, и ногавице, ако не *дугметџима* а оно врџама увезани, сџагнџи. (Божји људи, Б. Станковић); Василиса је била простио отчињена униформама, златним *дугметџима* и блисџавим ордењем ... (Политика); (локатив) Гвође на *дугметџима* његовоџ реденџџа се сџало (Дошљац, М. Ускоковић).

Тек неколико примера, свега четири од укупног броја, употребљено је са значењем дугмета као *дела механизма елекџичних аџарџа* и овде их износимо:

(акузатив) Пошџо су се уверили, обрџући на њему немилџе *дугметџа*, да он, крај свега своџ помџезноџ изгледа, даје само нешџо звонџији џлас и већи избор сџаница (Широка вратџа, А. Тишма); -А деца су питџала: Је л' се пали на *дугметџа* или на клавиџатуру? -Има ли прикључак за магнетџофон? (Суџбина једноџ Чарџија, А. Поповић); (паукал) У џорџем десном углу сваке сџранице налазе се два *дугметџа*: мени и огџављивање. (Приказ реализације Мреже дџигитџалне библиџтеке, Д. Сурџа); (датив) корџорџативноџ Америџи поџџребниџа су женска од муџких радних местџа, оне се лакше прилаџђавају *дугметџима* и ауџомаџџизмџа (Политика).

Укупан резултат за системску множинску парадигму, према Елекџронском корџусу, износи 63 примера. Према датим примерима закључујемо да се облик системске множине најчешће користи са примарним значењем. На основу увида у грађу, а и према представљеним примерима примећујемо да се облик *дугметџа* знатно чешће јавља у књижевноуметничком стилу у односу на новинарски, јер је већина примера из лепе књижевности, а тек неколико ексцерпираних из штампе.

4.3. Затим смо прешли на суплетивне множинске облике. Претрагом облика *дугмџи* (номинатив=вокатив) издвојили смо 13 (од 20 примера), *дугмџиња* (гени-

12 Од овог броја напомињемо да је 17 примера у облику паукала, тзв. малог броја. Паукал посматрамо као „варијанту номинатива, акузатива, вокатива множине кад уз именицу стоји број два, оба, обадва, три или четири“ (према Станоџић и Поповић 2011: 282).

13 У РСЈ налазимо два значења: (1) примарно је дугме као *малџи предмет* (обично округло и џљоснаџ) од метџала, косџи, пластџичне масе и сџ. који служи за закопчавање одеће (провлачењем кроз одговарајућу рупџицу) или као украс, а наведен је и синоним *пуње*; (2) секундарно значење, добијено механизмом метафоре, јесте значење из сфере технике: *део механизма (разних елекџирџичних аџарџа и инсталџација, на хармониџи и др.) у облику дугметџа чијим се приџискивањем, окрџањем или померањем механизам пуџиња у погон, одн. покреће*.

тив) 34 (од 43),¹⁴ *дуџмићима* (датив=инструментал=локатив) 23 (од 38) и, најзад, *дуџмиће* (акузатив) 18 (од 29 примера). Укупан број јављања парадигме облика *дуџмићи* износи 88 резултата, из чега видимо да се овај облик нешто чешће употребљава од системског.

На основу увида у грађу, уочавамо следеће: 1) *дуџмићи* се чешће јављају у секундарном значењу (више од половине резултата, чак 54), него у примарном; 2) пажњу привлачи податак да је знатно више јављања у новинама и часописима, него у белетристици (свега 11 примера употребе у књижевним делима). Представимо резултате претраге следећим примерима:

(Номинатив) *На бочним странама су дуџмићи за подешавање јачине звука и за снимање фоотографија и говора* (Полиџика, 10.07.2007.); (генитив) *Од мноштва дуџмића који на другим апаратима омогућују пречице и гошове програме за снимање...* (Полиџика, 19.12.2006.), *Уместо пријискања разноразних дуџмића, на располагању је више од 20 наредби гласом* (Полиџика, 03.04.2007.) *Тек захваљујући њему, пакао преиун непослуоних аниџена и дуџмића који се сипално заглављују ирептворило се у блаженство* (НИН март 2002); (датив) *... захваљујући дуџмићима пошављеним дуж ивице оквира помоћу којих се бирају и покрећу апликације...* (Полиџика, 13.10.2009); (акузатив) *А ишта би највише волели? Велики монитор, круније дуџмиће и једноставно упућство за коришћење* (Полиџика, 13.03.2007.) (инструментал) *Прспћима се једноставно управља дуџмићима и шочкићем на TFT LCD дисплеју од штри ича* (Полиџика, 18.12.2007.); (локатив) *Сваки је дан носит досада нервоза у прспћима на дуџмићима даљинског управљача* (Полиџика 14.04.2007.)

4.4. Напослетку смо испитали и збирну именицу *дуџмад*. Од почетних 209 јављања облика *дуџмад* (номинатив=акузатив=вокатив), због бројних понављања упиту је одговарало 84 примера. А од 85 примера са формом *дуџмади* (генитив=датив=инструментал=локатив) издвојили смо 50 примера. Пошто смо у наше истраживање укључили и облик *дуџмадима* (датив=инструментал=локатив), обавили смо претрагу са следећим резултатом: 26 примера (од 31). Збирни резултат износи: 160 јављања и примећујемо да је облик *дуџмад*, са својом множинском парадигмом, фреквентнији и од системске множине и од форме на *-ићи*.

Детаљнијим разматрањем аналитичког корпуса закључили смо следеће:

- 1) Облик *дуџмад* (укључујући и косе надеже) употребљен је у већини случајева у примарном значењу, а свега 28 пута у секундарном значењу.
- 2) Скоро две трећине укупног резултата представљају примери из лепе књижевности (68 резултата је, дакле, из штампе).
- 3) Упоредили смо употребу *дуџмади* и *дуџмадима*, и на основу посматраних примера дошли до занимљивог податка. У облику датива нема ни једног јединог примера. Затим, у локативу нисмо регистровали ни један пример са *дуџмади*, а са обликом *дуџмадима* свега 4 примера, од којих наводимо један илустрације ради: *... призори из Ричарда Лављеџ Срца били су извезени на његовом прслуку, а у дуџмадима од два палца у пречнику, биле су под сипаклом минијатууре – порпиретипи дванаестип Цезара* (Краљ-Месеи, Г. Аполинер). У инструменталу су бројнији примери облика на *-има* нпр.: *Уштегнућ у нови фрак, са белим рукавицама, лакованим цицелама, филигранским дуџмадима и ружом у рупици од фракa* (Илска Венера, П. Мериме); *... насмејани Саркози у белој кошуљи са ошкоччаним џорњим дуџмадима* (Полиџика, 16. 6. 2009.); *необична инсптрументип шабла, мало*

14 Већину смо одбацили због хомографије (ген. јд.: *дуџмића*; ген. множ.: *дуџмића*). Од 34 резултата, 2 су у облику паукала.

истиурена, са не баш ергономски постављеним *дугмадима* за климу, радио и осигало (Полиџика 8. 7. 2006.). Оваква дистрибуција морфолошких облика нам се учинила необичном, јер се чинило да међу овим облицима влада конкуренција, да се равноправно и једнако фреквентно користе у свим падежима и контекстима.

Табела 2. Однос употребе облика *дугмади* : *дугмадима* према Електронском корпусу

	Датив	Инструментал	Локатив
<i>Дугмади</i>	/	(3)	/
<i>Дугмадима</i>	/	(24)	(4)

4.5. Подробнијим прегледањем грађе и поређењем примера употребе свих облика сусрели смо се са једним интересантним податком. Колебање у употреби облика множине приметили смо у једном делу истог писца. Наиме, сва три облика употребљена су у синтагми „сребрно дугме“ у инструменталу множине у *Друдој књизи Сеоба* Милоша Црњанског:

- Њихови официри, са сребром окованим сабљама, сребрним *дугметима*, са зубуницама сребром шипарџаним, и са бисерима, а било их је и са златним наруквицама.
- ...и остале крај Трифуна, крај Широшица, а била је црвена, окићена *дугмићима* од сребра.
- Капути му је био извезен златом, дуж ивица ревера, и на рукавима, украшеним крућним, сребрним *дугмадима*.

4.6. Према подацима са *Електронског корпуса*, може се увидети да је најфреквентнији облик збирне именице *дугмад*, за њим следи парадигма *дугмићи*, и на последњем месту се налази системски облик *дугметша*.

Табела 3: Фреквенција употребе према Електронском корпусу

4.7. На основу примера из текстова белетристике и штампе примећујемо да постоји тенденција да се ови облици семантички диференцирају, и то на следећи начин: *дугметша* се превасходно односе на предмет, део одеће; *дугмићи* се најчешће користе у значењу дела електронских справа; а за именицу *дугмад* се може рећи да, иако се употребљава у оба значења, две трећине примера се односе на примарно значење. Резултате смо свели и приказани су у *Табели 4*.

Табела 4. Семантичка диференцијација према Електронском корпусу

	1. Дугме као предмет који служи за закопчавање одеће	2. Дугме као део механизма електричних апарата
Дугметиа	59	4
Дугмад	132	28
Дугмићи	34	54

5. Истраживање анкетном методом

Да бисмо употпунили истраживање, спровели смо две анкете. Једну међу ученицима Филолошке гимназије у Београду (даље у тексту УЧЕНИЦИ: 50 ученика и 18 ученика¹⁵), а другу са говорницима српског језика различитог узраста (ИСПИТАНИЦИ: 34 испитаника).¹⁶ Основни циљ обе анкете био је да стекнемо увид у језичко осећање испитаника у вези са употребом множинских облика именице *дугме*.

Испитанике смо тестирали кроз три задатака и притом их нисмо ограничавали у броју одговора, јер нас је занимало које све облике имају у свом језичком осећању. Износићемо резултате напоредо и контрастирати их.

5.1. ЗАДАТАК 1 гласио је:

Најчешће множину задатог облика:
Дугме _____

Овим задатком желели смо да испитамо који је облик најчешћи, које све облике испитаници познају, и најзад, који је типичан (онај који је на првом месту). Резултати су били следећи.

УЧЕНИЦИ: Од 50 испитаника чак 29 је написало више од једног решења, а 9 ученика сва три решења. Укупан број јављања био је следећи: *дугмад* (38), *дугметиа* (34), *дугмићи* (14). На првом месту су се нашли: *дугмад* (28), *дугметиа* (19), а *дугмићи* (3). За ученике је типичан облик множине збирна именица, она је уједно и најчешћи одговор.

ИСПИТАНИЦИ: *дугмад* (30), *дугметиа* (10), *дугмићи* (5). А распоред је био такав да је 30 испитаника написало на првом месту *дугмад*, а 4 испитаника *дугметиа*.

Након увида у резултате анкетирања обе групе можемо рећи следеће: осим што је облик *дугмад* фреквентнији, он је и типичан облик којим се означава множина.

Резултате анкете и резултате претраге *Електронског корпуса* укрестићемо да бисмо добили ширу слику (Табела 5).

Табела 5: Фреквенција облика према *Електронском корпусу* и према резултатима анкете.

	Дугметиа	Дугмићи	Дугмад
<i>Електронски корпус</i>	63	88	160
Анкета	19/50 4/34	4/50 1/34	28/50 30/34

¹⁵ Анкета је била спроведена у временском размаку од неколико месеци када нам је био доступан корпус различитог броја испитаника (у првој фази је било 50 ученика, а у другој 18).

¹⁶ Узраст испитаника је од 1993. годинга до 1952. годинга. Резултатима ове анкете очекујемо приказ пресека актуелног стања у вези са употребом посматраних облика.

5.2. ЗАДАТАК 2

На линији напишите одговарајући облик речи у заграда:

1. *Закопчао је шестī _____ (дугме) на кошуљи.*
2. *Приписноу је шестī _____ (дугме) на шастајтури.*

Овим задатком желели смо да стекнемо увид у то да ли испитаници употребљавају различите облике множине у одређеним значењима (1. дугме: *предметī на одећи*; 2. дугме на ел. сџравама) и да ли ће користити збирну именицу уз основни број.

УЧЕНИЦИ: Ученици су попунили поља на следећи начин:

- *закопчао је шестī: дугмећа (13), дугмади (3), дугметца (2);*
- *приписноу је шестī: дугмећа (12), дугметца (3), дугмади (1), двоје ученика је преиначило захтев и одговорило са шестīо дугме.*

Испитаници су у оба случаја употребили облик *дугмећи*, и долазимо до следећих закључака:

- a) ученици не праве семантичку разлику међу облицима *дугметца*, *дугмад*, *дугмећи*;
- b) облик којим се најчешће исказује множина јесте *дугмећи*, који представља суплетивни облик, допунски облик за исказивање множине именице *дугме*.

ИСПИТАНИЦИ: Износимо резултате ове групе:

- *закопчао је шестī: дугмади (24), дугметца (5), дугмећа (5);*
- *приписноу је шестī: дугмећа (18), дугмади (9), дугметца (5).*

Ова група испитаника користи збирну именицу из основне бројеве, на основу чега примећујемо да у језичком осећању говорника она нема збирно значење већ значење множине. За разлику од ученика, ови испитаници праве семантичку разлику између облика множине на следећи начин: у значењу *дугме: предметī на одећи* предност се даје збирној именици *дугмад*; а у значењу *дугме на ел. сџравама*: суплетивном облику *дугмећи*.

5.3. ЗАДАТАК 3 спроведен је само са испитаницима различитог узраста. Имао је задат контекст (номинатив множине):

На линији напишите одговарајући облик речи у заграда.

1. *Дрикери, манжетине, _____ (дугме) и остали предметī за шивење могу се кућити у радњи „Две шмизле“.*
2. *На контролној табли у лифту вирале су електричне жице и _____ (дугме), што је врло опасно.*

Циљ овог задатка био је да испитамо да ли говорници у свом језичком осећању праве семантичку разлику међу облицима множине. Ако је праве, желели смо да видимо који облик је чешћи у одређеном значењу.

- 1. *дугмад (27), дугмећи (6), дугметца (2).* Иако је свега двоје испитаника употребило два облика (*дугмад+дугмећи*; *дугмад+дугметца*), а један испитаник је дописао друга решења: *дуб*, *пуце*, који представљају синониме речи *дугме*, доминантна је употреба збирне именице у значењу: *предметī који служи за закопчавање одеће*.

- 2. *дугмићи* (18), *дугмад* (15), *дугметџа* (3), а троје је оставило облик јединине. Из приложеног резултата примећујемо више колебања испитаника око одговора, а посебно између облика *дугмад* и *дугмићи*. У значењу *део електронских сѐрава* користе се готово равноправно и збирна именица и форма на *-ићи*. Овде је занимљиво приметити да су у претходном задатку испитаници у овом значењу давали предност облику *дугмићи*, што нам показује да постоје колебања у употреби множинских облика, и да је диференцијација посматраних форми још увек у процесу.

6. Закључне напомене

У овом раду посматрани су статус и употреба системског и суплетивних множинских облика именице *дугме*. Предмет рада јесу били облици *дугметџа/дугмад/дугмићи*, а основни задатак био је да увидимо да ли се ови облици употребљавају једнако фреквентно, затим да ли се диференцирају, и ако је одговор позитиван, да уочимо на који начин. Нашу полазну претпоставку смо проверили прикупивши **системске податке** (подаци из граматика, речника, и из студија посвећених питању суплетивизма множинских облика), које смо употпунили подацима са *Електронског корпуса савременог српског језика* Математичког факултета Универзитета у Београду, што је сачињавало **аналитички корпус**, као и са **подацима анкете**.

Прегледом граматика и речника утврдили смо да су сва три облика исправна са становишта норме, али ови приручници не доносе правила о њиховој дистрибуцији. Са становишта граматике облик *дугмићи* „резервисан” је за деминутивну форму, али се у пракси везује за основни облик. Тенденција ка чешћој употреби лика *дугмићи* у говору гимназијалаца говори нам да је овај облик конкурентан системској форми (*дугметџа*) и суплетивној (*дугмад*), што је у складу са нашим полазним становиштем о равноправности посматраних облика и њиховој слободној употреби.

Испитивањем морфолошких карактеристика посматраних облика увидели смо да и збирна именица има множинско значење, да развија множинске наставке (*-има*: датив=инструментал=локатив) и да се употребљава уз основне бројеве (као избројива форма). На тај начин и суплетивни облик постаје конкуренција системском у готово свим контекстима, што би потврдило нашу почетну премису о једнакости међу датим облицима.

Резултати претраге *Електронског корпуса* и анкете били су усаглашени по питању фреквенције: најфреквентнији облик јесте облик збирне именице, *дугмад*.

Нашу хипотезу о једнакој фреквенцији и равноправној употреби посматраних облика није потврдила пракса. Осим неједнаке фреквенције у употреби, **аналитички корпус** и резултати анкете показали су да се успостављају извесне разлике на семантичком плану. Испитујући употребу датих облика у различитим контекстима, приметили смо колебање у избору одређене форме. У садашњем тренутку чини се да диференцијација има следећи, могући смер – за исказивање значења дугмета као *предмета који служи за закопчавање одеће* најчешће се употребљава облик *дугмад* (и *дугметџа*, али са ниском фреквенцијом); а у значењу дугмета као *дела механизма електричних апарата*, облици *дугмићи* и *дугмад*.

Литература

- Бабић 1986: С. Бабић, *Творба речи и хрватском књижевном језику*, *Нацрт за граматiku*, Дјела ЈАЗУ 62, Загреб: ЈАЗУ–GLOBUS.
- Караџић 1828: В. Караџић, Главна свршивања суштествителни и прилагателни имена у српском језику, *Даница*, Беч, 1–135.
- Караџић ²1852: В. Караџић, *Српски рјечник*, Беч.
- Клајн 2003: И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Други део: Суфиксација и конверзија* (Прилози граматици српскога језика II), Београд: Завод за уџбенике.
- Клајн и Пипер 2014: И. Клајн и П. Пипер, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска, 67–91.
- Маретић 1899: Т. Маретић, *Грамматика и стилистика хрватскога или српскога књижевног језика*, Загреб: Штампа и наклада књиžаре Л. Хартмана.
- Мозаик 1972: Енциклопедијски лексикон, *Мозаик знања 1, Српскохрватски језик*, Београд.
- Новаковић ²1902: С. Новаковић, *Српска граматика*, Београд: Државна штампарија.
- Стакић 1984: М. Стакић, Плурал именица средњег рода прасловенских -џт- основа у српскохрватском језику, у: *Научни саставак слависта у Вукове дане: реферати и саопштења*, књ. 13 св. 1, Београд: МСЦ, 301–310.
- Стевановић ⁴1981: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (Грамматички системи и књижевнојезичка норма) I*, Београд.
- Станојчић и Поповић ¹³2011: Ж. Станојчић и Љ. Поповић, *Грамматика српског језика за гимназије и средње школе*, Београд: Завод за уџбенике, 79–92, 304–308.

Извори

- Електронски корпус: Душко Витас и Милош Утвић, *Корпус савременог српског језика* (верзија СрпКор2013), Група за језичке технологије Универзитета у Београду (<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>)
- РСЈ ²2011: *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- РСМ: *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.

THE STATUS OF PLURAL FORMS OF THE NOUN DUGME IN THE MODERN SERBIAN LANGUAGE

Summary

This paper observes the status and use of the systemic and complicated plural forms of the noun *dugme* in Serbian language. The object of the research are forms *dugmeta*, *dugmad*, *dugmići*. The main objective of the paper is to see if these forms are used equally frequently. The second objective is to establish whether they are differentiated, and, if the answer is positive, to see in what way. The starting premise for determining the status of the observed forms in use and their interrelation was our linguistic feeling, which we combined with the results of more detailed research: collecting systematic data (overview of dictionaries, grammars and studies dedicated to the issue of suppletion of plural forms), by examining the analytical corpus, as well as by collecting results of the survey. This research shows that the use of observed forms in different contexts fluctuates in the choice of a particular form.

Key words: suppletion, *dugme*, additional plural forms, Serbian language, corpus research

Milica Božić

фразеологија, микропонимија, методика наставе страних језика, методика наставе руског језика.
jelenaradovanovic9@gmail.com

Ксенија Малтез рођена је 1970. године у Зајечару, где је завршила основну школу и гимназију. Дипломирала је на Катедри за енглески језик и књижевност Филолошког факултета Универзитета у Београду. Магистарске студије у области методике наставе страног језика завршила је 2004. године на истом факултету. Студент је завршне године докторских студија у области лингвистичких наука. Предаје енглески као језик струке на Факултету за међународну економију. Поља научног интересовања: методика наставе енглеског језика, примењена лингвистика, енглески језик као језик струке. ksenijamaltez@yahoo.com

Марко Божовић је рођен 1988. године. Уписује Филолошки факултет Универзитета у Београду 2007. године, на Катедри за оријенталистику, Група за јапански језик и књижевност. Дипломирао је 2011. године, када уписује мастер који завршава 2012. године, када уписује Докторске академске студије, модул култура. Учествовао је на више домаћих и интернационалних конференција. Од септембра 2015. године до августа 2017. боравио је на Универзитету Васада у Токију ради стручног усавршавања. Пријавио је докторску тезу "Анализа наставе јапанског писма у настави јапанског језика Л2: когнитивна и социолингвистичка анализа", на чијој издари тренутно ради. Области интересовања су: социолингвистика, когнитивна наука, когнитивна лингвистика и генерално, развој јапанског писма и јапанске писмености. markobozovic.jp@gmail.com

Милица Божић рођена 1991. године у Београду. Основне и мастер студије завршила на Филолошком факултету Универзитета у Београду на групи за Српски језик и књижевност. Докторске студије уписане 2015/2016. године на модулу Српски језик на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Од академске 2016/2017. ангажована као сарадник у настави на Катедри за српски језик са јужнословенским језицима на Филолошком факултету у Београду. Говори руски, француски и енглески језик. Области научног интересовања представљају: семантика, творба речи, ономастика, лексикографија, историја језика. milica.bozic91@gmail.com

Милица Баџић је рођена 1990. године у Долцу. Студент је прве године докторских студија на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу, модул Наука о језику. Запослена је као лектор за енглески језик на Катедри за англистику истоименог факултета. Области интересовања: когнитивна лингвистика, транслатологија, лексикологија. basic_milica@yahoo.com

Оливера Бојовић рођена је 1989. године у Чачку. Основне академске студије на групи за италијански језик и књижевност завршила је 2012. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду где је наставила образовни процес уписавши се на мастер студије из језика. Наредне године брани мастер тезу под називом Проблематика превођења герундија у имплицитним реченицама са италијанског на српски језик. Тренутно је докторанд на Филолошком факултету Универзитета у Београду где ради на докторској тези под радним називом Проблематика превођења релативних реченица са италијанског на српски језик. Има вишегодишње искуство у раду као преводилац. Поља научно-истраживачког интересовања су превођење, контрастивна анализа, провера квалитета превода, машинско превођење, синтакса. olivera.ca@gmail.com

Оља Перишић Арсић рођена је у Београду, докторанд је на првој години докторских студија из области Дијалатне хуманистике у Италији, на Универзитету у Торину и у Бенови. Од 2011. године предаје српски језик као страни у међународном културном центру Пољски кот у Торину. 2014/15. и 2015/16. године радила је као професор и лектор српског језика на Универзитету у Торину. Има вишегодишње искуство као преводилац и тумач за италијански језик. Основна поља проучавања су јој: контрастивна граматика и анализа грешака, примена корпуса у настави српског језика као страног, превођење. olja.perisic@unito.it

Сања Коларевић рођена је 1990. године у Београду. Основне академске студије завршила је на Филолошком факултету у Београду на Катедри за славистику (Група за руски језик и књижевност). На истом факултету 2014. године одбранила је мастер рад на тему Атрибутивна и атрибутивно-предикативна посесивност у руском и српском језику. Тренутно је докторским студијама на Филолошком факултету у Београду. Ради на Војној академији у Београду. Поља научног интересовања: когнитивна лингвистика, лингвокултурологија, синтакса. kolarevic.sanja1610@gmail.com

Сања Маркељић рођена је 1992. године у Горњем Милановцу, где је завршила основну и средњу економску школу. Основне академске студије (смер: Енглески језик и књижевност) уписала је јула 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, где је и дипломирала

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са IX научног скупа младих филолога Србије, одржаног
8. априла 2017. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
Година IX / Књ. 1

Коректура
Бојана Вељовић

За издавача
Проф. Радомир Томић
декан Филолошко-уметничког факултета

Суиздавач
Воја Станишић

Технички уредник
Стефан Секулић

Штампа
Издавачка кућа „Јасен”
Београд

Тираж
150

ISBN
978-86-80796-15-4

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41:811(082)

81'42(082)

81-115(082)

81'362(082)

НАУЧНИ скуп младих филолога Србије Савремена проучавања језика и књижевности (8 ; 2016 ; Крагујевац) Савремена проучавања језика и књижевности : зборник радова са IX научног скупа младих филолога Србије, одржаног 8. априла 2017. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Књ. 1 / [одговорни уредник Милош Ковачевић]. - Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2018 (Београд : Јасен). - 321 стр. : илустр. ; 24 cm

На насл. стр.: Година IX. - Тираж 150. - Стр. [5]: О две књиге зборника са деветог научног скупа младих филолога Србије / Милош Ковачевић. - Стр. [7]: О језичкој књизи зборника са деветог научног скупа младих филолога Србије / Милош Ковачевић. - Аутори: стр. 316-310. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резимеи на страним језицима уз сваки рад

ISBN 978-86-80796-15-4

а) Српски језик - Страни језици - Компаративна анализа - Зборници б)
Дискурс анализа - Зборници с) Компаративна лингвистика - Зборници
COBISS.SR-ID 259636492